

CINC RECOMANACIONS DE POLÍTQUES PER A UNA ECONOMIA SOSTENIBLE*

*Aquest article va aparèixer al *Feasta Review*

Herman Daly va rebre el Premi Sophie, per valor de 100.000 dòlars, el 1999, que va compartir amb el pare Thomas Kocherry, un líder dels pescadors a l'Índia. El premi el va establir el 1997 Jostein Gaardner, l'autor d'El món de Sofia, una novel·la sobre la història de la filosofia, per tal de donar reconeixement a les persones i organitzacions que han presentat alternatives al sistema econòmic actual d'una manera pionera o especialment creativa, o que han dut aquestes alternatives a la pràctica. A continuació, hi ha la transcripció del discurs que va fer el professor Daly durant el lliurament de premis, el dia 15 de juny de 1999, a Oslo.

Els cinc suggeriments de polítiques que exposaré a continuació estan ordenats de menys a més polèmics. Com que ni tan sols les propostes menys polèmiques encara no s'han adoptat, ens podem demanar: ¿no seria millor centrar-nos en les dues o tres propostes menys polèmiques i per ara oblidar-nos de les altres? Seria una estratègia raonable excepte pel fet que les tres polítiques menys controvertides són polítiques d'aplicació en l'àmbit nacional, que evidentment es veurien retallades a causa de la integració econòmica global i que, per tant, necessiten la quarta i més controvertida política, que diu que cal posar resistència a la integració global si volem que siguin efectives. El cinquè suggeriment és una mena de “metapolítica”, que indica com fer front a allò que A. N. Whitehead va definir com la “contradicció oculta”. Segons Whitehead, “aquesta contradicció radical present a les bases del pensament modern explica molt sobre la manca

d'entusiasme i la inestabilitat de la nostra civilització”. Debilita el propòsit en si mateix i, per tant, la política que necessàriament implica el propòsit. El meu cinquè suggeriment es podria dir que és com una invitació a la “festa filosòfica al jardí” de la Sofia Amudsen!

1. Deixar de considerar el consum de capital natural com un ingrés

Un ingrés és, per definició, la quantitat màxima que una societat pot consumir enguany podent consumir la mateixa quantitat l'any següent. Això vol dir que el consum d'aquest any, si s'ha de definir com a ingrés, ha de deixar intacta la capacitat de produir i consumir la mateixa quantitat l'any següent. Per tant, la sostenibilitat es construeix en la definició mateixa d'ingrés. Tot i això, tradicionalment s'ha considerat que l'única capacitat de producció que s'havia de mantenir intacta era el capital artificial, sense tenir en compte el capital natural. Sovint hem considerat el capital natural com un bé gratuït. Això potser era justificable en el món buit del passat, però en el món ple actual és antieconòmic. L'error de considerar implícitament el consum del capital natural com a ingrés és habitual en tres sectors: (1) sistema de comptes nacionals, (2) avaluació de projectes que esgoten el capital natural i (3), la balança de pagaments.

En la primera àrea (comptes nacionals), l'error és reconegut àmpliament i s'estan fent esforços per corregir-lo. Fins i tot el Banc Mundial va tenir un paper pioner en aquesta iniciativa important, tot i que després va semblar que perdria l'interès.

En el segon cas (l'avaluació de projectes), també està reconegut per l'economia estàndard que fa temps que ha demostrat la necessitat de tenir en compte “el cost d'usuari” (la pèrdua de

valor deguda a l'esgotament) com una part del cost d'oportunitat dels projectes que esgoten el capital natural. Les millors pràctiques dels bancs tenen en compte els costos d'usuari, però les pràctiques mitjanes dels bancs els ignoren. Els costos d'usuari que no es compten es detecten en els beneficis nets inflats i en una taxa de rendibilitat exagerada per als projectes que comporten esgotament de recursos. Això fa que es tendeixi a invertir en projectes que esgoten el capital natural, en lloc de fer-ho en projectes més sostenibles. La correcció d'aquesta tendència és el primer pas lògic cap a una política de desenvolupament sostenible. El cost d'usuari s'ha de tenir en compte no només per l'esgotament dels recursos no renovables, sinó també pels projectes que esgoten el capital natural renovable, perquè l'exploten més enllà del seu rendiment sostenible. Les capacitats d'assimilar residus, com les capacitats regeneratives dels recursos renovables, també es poden esgotar si s'utilitzen més enllà de la seva capacitat sostenible. Així doncs, s'ha de contemplar un cost d'usuari per als projectes que disminueixen la capacitat d'absorció, com ara la capacitat de l'atmosfera per absorbir el CO₂ o la capacitat d'un riu d'assimilar els residus. Realment, és difícil mesurar el cost d'usuari, però intentar evitar el tema simplement significa que assignem al capital natural esgotat el valor exacte per defecte de zero, que normalment no és la millor previsió. Fins i tot quan zero és la millor previsió, no s'hi hauria d'arribar per defecte: s'hi hauria d'arribar mitjançant un càlcul raonat basat en suposicions explícites sobre les tecnologies alternatives, el tipus de descompte i la vida de les reserves.

En el tercer, la balança de pagaments, l'exportació de capital natural que s'exhaureix, ja sigui petroli o fusta que s'ha tallat més enllà

Herman Daly és professor de la Universitat de Maryland. Del 1988 al 1994 fou economista sènior al Departament de Medi Ambient del Banc Mundial. És cofundador i editor associat de la revista *Ecological Economics*. Entre els seus llibres publicats trobem *Toward a Steady-State Economy* (1973); *Steady-State Economics* (1977; 1991); *Valuing the Earth* (1993); *Beyond Growth* (1996); i *Ecological Economics and the Ecology of Economics* (properament). És coautor amb el teòleg John B. Cobb, Jr. de *For the Common Good* (1989; 1994), que va rebre el premi *Grawemeyer* el 1991 per les seves idees per millorar l'Ordre Mundial. El 1996 va guanyar l'*Honorary Right Livelihood Award* (el premi Nobel alternatiu) i el Premi *Heineken* de Ciències Ambientals.

del rendiment sostenible, s'incorpora al saldo per compte corrent i, per tant, es considera un ingrés. Això és un error de comptabilitat. Alguna part d'aquestes exportacions no sostenibles s'hauria de considerar com a venda d'un actiu de capital i incorporar-se al compte de capital. Si això es realitzés de manera correcta, alguns països veurien com el seu saldo amb superàvit aparent es converteix en un autèntic dèficit, un dèficit que el país està finançant mitjançant una reducció i una transferència a altres països del seu estoc de capital natural. La reclassificació de les transaccions de manera que la balança comercial d'un país passi a ser de superàvit a dèficit provocaria un conjunt de recomanacions i accions totalment diferent per part de l'FMI. Aquesta reforma de la balança de pagaments hauria de ser l'enfocament inicial del nou interès de l'FMI en el desenvolupament sostenible per al medi ambient. En lloc d'això, sembla que només estiguin interessats a impulsar la liberalització del

compte de capital i del compte corrent i, d'aquesta manera, com s'argumentarà posteriorment, subvertir la seva carta fonamental.

John Ruskin, l'any 1862, devia estar pensant precisament en el PIB modern quan va escriure: "Això que sembla riquesa pot ser en realitat només un índex daurat d'una ruïna de gran abast...". Per a alguns països, el creixement del PIB, l'anomenat *creixement econòmic*, s'ha convertit literalment en un creixement anti-econòmic, perquè augmenta els costos no mesurats més ràpidament que els beneficis mesurats. Per consegüent, moltes polítiques que estan justificades principalment per la seva contribució al creixement del PIB, com la integració econòmica global, de sobte perden la seva base lògica. Potser és per aquest motiu que el Banc Mundial va perdre interès a corregir els comptes nacionals.

2. Canviar la base imposable del valor afegit (ingressos del treball i del capital) cap al flux de recursos (al qual s'afegeix valor)

Abans era habitual que els governs subvencionessin l'ús de recursos per estimular el creixement. Encara ara, l'energia, l'aigua, els fertilitzants i fins i tot la desforestació, sovint reben subvencions. Cal dir a favor del Banc Mundial que, generalment, s'ha oposat a aquestes subvencions. Però cal anar més enllà de l'eliminació d'unes subvencions financeres explícites i arribar fins a l'eliminació de *subvencions mediambientals implícites*. Per *subvencions mediambientals implícites* vull dir costos externs que recauen en la comunitat i que no es carreguen a les matèries primeres a partir de les quals es generen.

Els economistes fa temps que defensen la internalització dels costos externs, ja sigui calculant o carregant els impostos pigovians (impostos que quan s'afegeixen als costos marginals privats els igualen als costos marginals socials), o mitjançant la redefinició de Coase dels drets de propietat (com, per exemple, que els actius que no solien tenir propietari i per tant no tenien valor al mercat es convertissin en propietat privada i els nous propietaris en protegissin el valor). Aquestes solucions són elegants en la teoria, però sovint bastant difícils de dur a la pràctica. Un instrument més directe, però a la vegada molt més operatiu, seria simplement canviar les nostres bases imposables i passar de gravar els ingressos del treball i del capital a gravar l'ús de recursos. Hem d'augmentar els ingressos públics d'alguna manera, i el sistema actual es presta a la tergiversació en aquest tema, en gravar el treball i el capital en un moment d'atur elevat a gairebé tots els països, ja que estem desanimant justament el que volem promoure. La indicació actual per a les empreses és disminuir la mà d'obra i desenvolupar les tecnologies que augmentin el flux d'energia i de materials. Seria més convenient estalviar en l'ús de recursos, a causa dels elevats costos externs de l'esgotament i la contaminació que s'hi associen i, a la vegada, utilitzar més mà d'obra, pels alts beneficis socials que s'aconsegueixen amb la reducció de l'atur.

El canvi de la base imposable cap a l'ús de recursos produeix més eficiència en la seva utilització i internalitza, d'una manera directa i contundent, les externalitats causades per l'esgotament i la contaminació. És cert que no es calcularan de manera precisa els costos externs exactes, ni s'atribuiran exactament a les activitats que els han causat, com amb l'impost pigovià, que intenta equiparar els costos marginals socials i

els beneficis per a cada activitat. Però aquests càlculs i atribucions són tan difícils i imprecisos que insistir-hi representaria plena ocupació per als econometristes i atur prolongat i degradació mediambiental per a tota la resta. Des del punt de vista polític, el canvi cap a uns impostos ecològics es podria vendre sota l'estendard de la neutralitat d'ingressos. Tot i això, l'estructura de l'impost sobre la renda s'hauria de mantenir, per tal de conservar la progressivitat en l'estructura tributària general gravant les rendes molt altes i establint transferències per a les rendes molt baixes. Però la majoria dels ingressos públics es recaptarien a partir dels impostos sobre l'ús de recursos, ja sigui a causa d'esgotament o contaminació, encara que principalment per la primera causa. El canvi es podria dur a terme de manera gradual, amb una planificació comunicada prèviament per minimitzar el trastorn. Aquest canvi hauria de ser una part important de l'ajust estructural, però hauria de començar al nord. De fet, el desenvolupament sostenible ha d'arribar en primer lloc al nord. No té sentit esperar cap sacrifici per la sostenibilitat al sud, si no s'han pres abans mesures similars al nord. La debilitat més gran del Banc Mundial i de l'FMI, en la seva capacitat de promoure el desenvolupament sostenible per al medi ambient, és que només tenen influència al sud, però no al nord. S'hauria de trobar alguna manera d'impulsar també el nord. Els països nòrdics i Holanda han començat a liderar el camí sense rebre cap impuls.

Tot i que és cert que la terra i els recursos naturals existeixen de manera independent a l'home i, per tant, no tenen costos de producció, això no vol dir que el seu ús no hagi de tenir cap preu. Això es deu al fet que existeix un cost d'oportunitat en relació amb l'ús d'un recurs

per a un propòsit en lloc de per a un altre, com a resultat de l'escassetat del recurs, encara que ningú no el produeixi. El cost d'oportunitat és la millor alternativa que es coneix i s'ha ignorat. Si no es cobra a l'usuari un preu amb el mateix valor que el cost d'oportunitat, el resultat serà la distribució ineficient i la pèrdua de recursos, els usos amb menys prioritat se satisfaran i en canvi els que en tenen més, no. L'eficiència només requereix que l'usuari pagui el preu d'aquests "regals de la natura", però pel que fa a l'eficiència no és important a qui es paga el preu. Pel que fa a l'equitat, però, sí que és molt important a qui es paga el preu.

Llavors, a qui caldria pagar el preu? Com que no el podem pagar a la natura directament, el paguem als propietaris de la natura. ¿Però qui en són els propietaris? La propietat de la terra i dels recursos hauria de ser comunitària, perquè no existeix cap cost de producció que en justifiqui la propietat privada i individual "de qui ho hagi produït". Tots els ciutadans i totes les ciutadanes tenen el mateix dret als "regals de la natura". Si el pagament que cal fer a la natura s'adjudica als ingressos públics, això és positiu tant des del punt de vista de l'eficiència com del de l'equitat. Reduïm la necessitat de prendre a la gent els fruits del seu treball i inversions mitjançant els impostos. Reduïm la capacitat d'uns quants afortunats propietaris de terres privades i de recursos de recollir una part dels fruits del treball i de la iniciativa dels altres. Les rendes provinents dels recursos i de la terra (rendes que no es guanyen) són la font ideal dels ingressos públics. En la teoria econòmica es defineix "renda" com el pagament en excés del preu de subministrament. Com que el preu de subministrament de la terra és zero, qualsevol pagament que es faci per la terra és renda. Si no paguem rendes, la terra no desapareixerà.

“ La propietat de la terra i dels recursos hauria de ser comunitària, perquè no existeix cap cost de producció que en justifiqui la propietat privada i individual de qui ho hagi produït. Tots els ciutadans i totes les ciutadanes tenen el mateix dret als regals de la natura.”

“ **El Banc Mundial i l’FMI existeixen per servir els interessos dels seus membres, que són Estats nació i comunitats nacionals. Les institucions de Bretton Woods no tenen una carta per servir la visió cosmopolita d’un món sense fronteres de la integració global.”**

3. Maximitzar la productivitat del capital natural a curt termini i invertir en l’augment del seu subministrament a llarg termini

La lògica de l’economia requereix que actuem d’aquestes dues maneres a l’hora de limitar el factor de producció; és a dir, maximitzar-ne la productivitat i invertir en el seu increment. Aquests principis no són incompatibles. Existeixen desacords sobre si el capital natural realment és un factor restrictiu. Hi ha qui argumenta que el capital artificial i el natural es poden substituir entre ells amb força facilitat i que la simple idea que el capital natural sigui un factor restrictiu, que implica que els factors són complementaris, és irrellevant. És cert que sense la complementarietat no existeix el factor restrictiu. Així doncs, la pregunta és: el capital natural i el capital artificial, ¿es complementen o poden substituir-se l’un per l’altre? En aquest cas, també podem oferir plena ocupació als econometristes i agrairia un treball més empíric sobre aquest tema, tot i que penso que és bastant clar per al sentit comú que el capital natural i l’artificial són bàsicament complements i que només es poden substituir en casos específics. Abans, es considerava que el capital natural era molt abundant i que no tenia cap cost, per tant no importava si era un com-

plement o un substitut del capital artificial. Avui dia, el capital natural que queda sembla que és escàs i complementari i, per tant, és un factor restrictiu. Per exemple, la pesca està limitada no pel nombre d’embarcacions de pesca, sinó per la població de peixos que queda al mar. La tala de boscos està limitada no pel nombre de serradores, sinó pel nombre de boscos que queden. El bombament de cru no està limitat per la capacitat de bombament artificial, sinó per les reserves de petroli que queden; a més, el capital natural en forma de capacitat atmosfèrica per absorbir el CO₂ té més probabilitats de limitar el ritme al qual es pot cremar el petroli que la quantitat de petroli que queda al sòl.

A curt termini, l’augment del preu del capital natural mitjançant l’establiment d’impostos sobre l’ús de recursos, que s’ha defensat abans, animarà a maximitzar la productivitat del capital natural. També es necessita una inversió en el capital natural a llarg termini. Però, ¿com invertim en una cosa que per definició no podem produir? Si poguéssim produir-la, seria capital artificial! En el cas dels recursos renovables, tenim la possibilitat de les inversions consistents en no explotar-los, d’“esperar” en el sentit marshallià, permetent que l’increment en el creixement d’aquest any s’afegeixi a l’estoc del creixement de l’any vinent en lloc de consumir-lo. En el cas dels recursos no renovables, no tenim aquesta opció. Només podem esgotar-los. La qüestió és a quina velocitat els esgotem i quina quantitat podem considerar ingressos si invertim la resta en el millor substitut renovable. I, per descomptat, quina part de les quantitats considerades correctament ingressos consumim i quina part n’invertim.

Un substitut renovable del capital natural és la mescla del capital natural i l’artificial, com

per exemple les plantacions, les piscifactories, etc., que podem anomenar “capital natural cultivat”. Però fins i tot en aquesta important categoria híbrida tenim una combinació complementària de components del capital natural i artificial; per exemple, un bosc de plantació pot utilitzar capital artificial per plantar arbres, controlar les plagues i escollir la rotació adequada, però els serveis complementaris de capital natural com la pluja, la llum solar, el sòl, etc., encara compten i, per tant, encara són restrictius. A més a més, el capital natural cultivat normalment requereix una reducció en la biodiversitat relativa al capital natural pròpiament dit.

Tant pels recursos renovables com pels no renovables, es necessiten inversions per augmentar-ne la productivitat. De fet, aquest augment de la productivitat dels recursos és un bon substitut de la cerca de més recursos. Però la qüestió principal és que la inversió s’hauria de fer en el factor restrictiu i, com que el capital natural ha substituït el capital artificial com a factor restrictiu, les nostres inversions haurien de canviar en conseqüència. Jo no crec que hagin canviat. De fet, la impossibilitat del Banc Mundial de calcular el cost d’usuari per l’esgotament de capital natural, explicat anteriorment, sens dubte desvia les inversions dels projectes de reposició.

4. Apartar-se de la ideologia de la integració econòmica global mitjançant el lliure comerç, la lliure mobilitat de capital i el creixement basat en les exportacions i dirigir-se cap a una orientació més nacional que busqui el desenvolupament de la producció pròpia per als mercats interiors com a primera opció i recórrer al comerç internacional només quan sigui evidentment més eficient.

Actualment, la interdependència global es considera un bé evident. El camí daurat cap al desenvolupament, la pau i l’harmonia s’entén com una implacable conquesta del mercat de cada país per part dels altres països. La paraula “globalista” té connotacions políticament correctes; en canvi, la paraula “nacionalista” en té de pejoratives. És tant d’aquesta manera, que hem de recordar que el Banc Mundial i l’FMI existeixen per servir els interessos dels seus membres, que són Estats nació i comunitats nacionals; no són persones, ni corporacions, ni tan sols ONG. Les institucions de Bretton Woods no tenen una carta per servir la visió cosmopolita d’un món sense fronteres de la integració global, de convertir moltes economies nacionals relativament independents, és a dir, feblement dependents del comerç internacional, en una xarxa econòmica mundial estretament integrada de la qual tothom en depèn fins i tot per a la supervivència bàsica. Si el Banc Mundial i l’FMI ja no estan compromesos a servir els interessos dels seus membres, llavors els interessos de qui estan servint?

La globalització, considerada per molts com la tendència inevitable del futur, es confon sovint amb la internacionalització, però de fet és una cosa totalment diferent. La internacionalització fa referència a l’augment de la importància del comerç internacional, de les relacions internacionals, dels tractats, de les aliances, etc. Internacional, per descomptat, significa entre nacions. La unitat bàsica continua sent la nació, fins i tot mentre les relacions entre nacions es fan cada cop més necessàries i importants. La globalització fa referència a la integració econòmica global de moltes de les economies anteriorment nacionals en una economia global, principalment a causa del lliure comerç i la lliure mobilitat de capital, però també per la migració fàcil i sense

control. És la supressió efectiva de les fronteres nacionals amb propòsits econòmics. El comerç internacional (regit per l'avantatge comparatiu) es converteix, amb la introducció de la lliure mobilitat del capital, en comerç interregional (regit per l'avantatge absolut). El que estava format per molts es converteix en un de sol. On hi havia una garantia de guanys del comerç per a cada nació, ara només hi ha guanys per al món, com a conjunt, amb la possibilitat que hi hagi alguns països que perdin i d'altres que guanyin.

La mateixa paraula *integració* ve de la paraula *enter*, que significa un, complet, sencer. La integració és la combinació en un de sol. Com que només pot haver-hi un, una única unitat amb referència a les parts, es desprèn que la integració econòmica global lògicament causa la desintegració econòmica nacional. Amb *desintegració* no vull dir que s'aniquili la planta de producció de cada país, sinó més aviat que les parts se separen del seu context nacional (es desintegren) per tal de re-integrar-se en un nou tot, l'economia globalitzada. Com diu la dita, per fer una truita s'han de trencar els ous. La desintegració de l'ou nacional és necessària per integrar-se a la truita global.

El model de comunitat internacional en què les institucions de Bretton Woods es fonamenten és el d'una "comunitat de comunitats", una federació internacional de comunitats nacionals que cooperen per resoldre els problemes globals sota el principi de subsidiarietat. El model no és el cosmopolita de ciutadania global directa en una única i integrada comunitat global sense la intermediació dels estats nació. ¿Qui va atorgar a aquestes institucions el dret de canviar de manera unilateral l'essència per què van ser creades?

Globalitzar l'economia mitjançant la supressió de les fronteres econòmiques nacionals grà-

cies al lliure comerç, a la lliure mobilitat de capital i a la lliure o, com a mínim, no controlada migració ferirà de mort la unitat principal de la comunitat capaç de dur a terme qualsevol política pel bé comú. Això no inclou només les polítiques nacionals amb finalitats únicament internes, sinó també els acords internacionals que es necessiten per gestionar els problemes mediambientals que són inevitablement globals (el CO₂, la disminució de l'ozó). Els acords internacionals pressuposen la capacitat dels governs nacionals de dur a terme polítiques per donar-los suport. Si les nacions no tenen control dins de les seves fronteres ho tenen difícil per fer respectar les lleis nacionals, incloent-hi les necessàries per garantir el compliment dels tractats internacionals.

El globalisme cosmopolita debilita les fronteres nacionals i el poder de les comunitats nacionals i subnacionals, a la vegada que reforça el poder relatiu de les corporacions transnacionals. Com que no existeix un govern mundial amb capacitat de regular el capital global per un interès global, i com que tant el desig com la possibilitat d'un govern mundial són bastant dubtosos, caldria fer el capital menys global i més nacional. Ja sé que és una cosa impensable avui dia, però podeu prendre-ho com una predicció; d'aquí a deu anys, les paraules que sonaran seran "desnacionalització de capital" i "arrelament a la comunitat del capital per desenvolupar les economies globals i locals", "temps mínim de permanència de les inversions estrangeres", "taxes Tobin", etc., i no el vocabulari que s'empra actualment referent al creixement basat en l'exportació estimulat per qualsevol dels ajustaments que siguin necessaris per augmentar la competitivitat global. La "competitivitat global" (amb freqüència un

eslògan que substitueix el pensament) sovint no reflecteix ni tan sols un augment real de la productivitat de recursos, sinó més aviat una competició basada en la reducció dels estàndards per reduir els salaris, externalitzar els costos socials i mediambientals i exportar el capital natural a preus baixos a l'hora que l'anomenen "ingrés".

5. Fer front a la contradicció oculta

Per aconseguir eliminar la pobresa i conservar la biosfera (desenvolupament sostenible), en primer lloc hem de rescatar la idea del propòsit de les profunditats del món de la il·lusió i dels epifenòmens al qual l'han relegat els filòsofs mecanicistes i els biòlegs neodarwinistes. Si el propòsit no és causatiu en el món real, llavors cap política no té sentit, i tota la teoria en la qual es basa la política no és d'utilitat.

El terme "contradicció oculta" i el seu significat els devem a Alfred North Whitehead (*Science and the Modern World*, 1925):

Un realisme científic, basat en el mecanicisme, s'uneix a una creença indestructible que el món dels homes i dels animals amb més rang està format per organismes autodeterminants. Aquesta contradicció radical en les bases del pensament modern explica moltes de les coses que es fan amb poc entusiasme i inestabilitat en la nostra civilització [...]. Debilita [el pensament] a causa de la contradicció oculta al rerefons. [...]. Per exemple, les empreses produïdes per l'energia individualista dels pobles europeus pressuposen accions físiques dirigides a causes finals. Però la ciència que s'utilitza en el seu desenvolupament es basa en una filosofia que afirma que la causalitat física és suprema, i que separa la causa física de l'objectiu final. No es veu amb bons ulls insistir en la contradicció absoluta que això implica.

Les institucions de Bretton Woods es fonamenten en un model que no és el cosmopolita de ciutadania global directa en una única i integrada comunitat global sense la intermediació dels Estats nació. ¿Qui va atorgar a aquestes institucions el dret de canviar de manera unilateral l'essència per què van ser creades?"

La realitat experimentada directament del propòsit i de la causa final ha de ser, des del punt de vista del mecanicisme, un “epifenomen”, una il·lusió que es va seleccionar per l'avantatge reproductiu que s'arriscava a atorgar-los-hi sota la seva influència. És curiós que es pensi que la il·lusió del propòsit atorga un avantatge selectiu, mentre se sosté que el propòsit en si mateix no és causatiu; però aquest és el problema dels neodarwinistes, no el meu. La implicació política del dogma mecanicista que diu que el propòsit no és causatiu és un *laissez faire* més enllà del model més salvatge de l'economista més liberal. L'única “política” coherent amb aquest punt de vista és “deixa que passi, perquè passarà igualment”. ¿Potser és massa demanar als neodarwinistes que especulin sobre la possibilitat que el valor de la supervivència del neodarwinisme s'ha convertit en una cosa negativa per a les espècies que hi creuen realment? ¿Podria tenir conseqüències letals aquesta contradicció oculta?

La teleologia té els seus límits, per descomptat, i des de la Il·lustració en endavant és evident que el mecanicisme ha constituït un paradigma de recerca molt poderós per a la biologia. La temptació d'elevat un paradigma de

recerca amb èxit al nivell d'una visió completa del món potser és irresistible. Però el mecanicisme també té els seus límits.

Negar la realitat de la nostra experiència més immediata i més universal (la del propòsit) perquè no s'adapta al paradigma de recerca va totalment en contra de l'empirisme. Negar-se a reconèixer les devastadores conseqüències lògiques que són el resultat de la negació del propòsit és antiracional. Que la gent que ja no s'avergonyeix pel fet que el seu propòsit intel·lectual principal sigui la negació de la realitat del propòsit mateix, ara es vulgui preocupar profundament per la valoració relativa de les peces accidentals dels seu món sense propòsits és una incoherència.

Si no existeix el propòsit, llavors és difícil imaginar com podríem experimentar l'al·licient del valor. Tenir un propòsit vol dir servir a un fi, i el valor s'imputa a la consecució d'aquest fi. D'altra banda, si hi ha un valor objectiu, llavors segur que la consecució d'aquest valor es convertirà en un propòsit. Els biòlegs i els ecologistes neodarwinistes que no accepten la realitat del propòsit ens deuen a la resta de nosaltres no opinar sobre la valoració ni sobre la conservació.

Els economicistes, a diferència dels biòlegs, normalment no arriben a l'extrem de negar l'existència del propòsit. Reconeixen el propòsit sota el títol de les preferències individuals i, generalment, no el consideren il·lusori. Tot i això, les preferències es consideren purament subjectives, per tant les preferències d'una persona són tan bones com les d'una altra. A diferència dels fets públics, les preferències privades no poden estar bé o malament, se suposa que no hi ha un estàndard objectiu de valor pel qual es poden jutjar les preferències. Tot i això, d'acord amb els economicistes, les preferències són l'estàndard màxim del valor. Som testimonis dels

intents dels economicistes de valorar les espècies preguntant a la gent quant estarien disposats a pagar per tal de salvar les espècies amenaçades o quina quantitat acceptarien en compensació per la desaparició de les espècies. El fet que els dos mètodes d'aquesta “valoració contingent” donin unes respostes bastant diferents només afegeix un alleujament còmic a la tragèdia latent que és la reducció del valor a la preferència.

L'economia també es ressent de la contradicció oculta, però no fins al punt en què se'n ressent la biologia. Els propòsits no s'han exclòs, només s'han reduït al nivell de preferències. Però fins i tot un propòsit sense anàlisi ni valor, com una satisfacció total i sense límits de les preferències privades sense informació, per exemple el creixement etern del PIB, dominarà l'absència de propòsit. Així doncs, en un fòrum de polítiques públiques, els economicistes, amb el seu concepte subjectiu i atenuat de propòsit (que com a mínim es considera causatiu), dominaran els ecologistes neodarwinistes que encara estan paralitzats pel propòsit autoimposat de demostrar que no tenen propòsit. Com a conseqüència, el creixement del PIB continuarà dominant la conservació, mentre la contradicció oculta continua sense qüestionar-se.

L'observació de Whitehead que “no es veu amb bons ulls insistir en la contradicció que això implica” continua sent certa 75 anys després. Aquest descuit ha permès a la contradicció oculta convertir-se en la medul·la de la modernitat. És cert que la Il·lustració, amb el seu rebuig a la teleologia, va il·luminar algunes supersticions amagades de l'anomenada “Edat fosca”. Però també va projectar una gran ombra sobre el món modern, en enfosquir la realitat del propòsit. Per conservar la biosfera, primer haurem de rescatar el propòsit de la foscor. Què en penses, Sofia? •